

TINGLOVCHILARNING IJTIMOYIY-PEDAGOGIK FAOLIYATIGA MOSLASHUVI

Xusanov Faxriddin Abdirashidovich
*O'zbekiston Respublikasi Harbiy Xavfsizlik
 va Mudofaa Universiteti katta o'qituvchisi.*

Annotatsiya: *Maqolada tinglovchilarning ijtimoiy-pedagogik faoliyatga moslashuvi (adaptatsiyasi) jarayonining mazmuni, bosqichlari va unga ta'sir etuvchi omillar yoritilgan. Tinglovchilarning kasbiy tayyorgarligi va ruhiy holatining ijtimoiy muhit bilan uyg'unlashuvi tahlil qilinadi. Tadqiqotda moslashuv jarayonida yuzaga keladigan qiyinchiliklar va ularni bartaraf etishning pedagogik shart-sharoitlari bo'yicha tavsiyalar berilgan. Maqola bo'lajak pedagoglar va ta'lim tizimi mutaxassislari uchun nazariy va amaliy ahamiyatga ega.*

Kalit so'zlar: *Ijtimoiy-pedagogik moslashuv, Tinglovchi, Kasbiy faoliyat Kommunikativ kompetensiya Kasbiy ko'nikmalar Psixologik to'siqlar Ijtimoiy muhit*

Аннотация: *В статье рассматриваются содержание, этапы и факторы процесса адаптации слушателей к социально-педагогической деятельности. Автор анализирует гармонизацию профессиональной подготовки и психологического состояния слушателей с социальной средой. В исследовании выявлены трудности, возникающие в процессе адаптации, и даны рекомендации по педагогическим условиям их преодоления. Статья имеет теоретическую и практическую значимость для будущих педагогов и специалистов системы образования.*

Ключевые слова: *Социально-педагогическая адаптация Слушатель Профессиональная деятельность Коммуникативная компетенция Психологические барьеры Профессиональные навыки Социальная среда*

Abstract: *The article examines the content, stages, and factors of the process of adaptation of students to socio-pedagogical activities. The author analyzes the harmonization of vocational training and the psychological state of students with the social environment. The study identifies difficulties arising in the adaptation process and provides recommendations on pedagogical conditions for overcoming them. The article is of theoretical and practical importance for future teachers and specialists in the education system.*

Keywords: *Socio-pedagogical adaptation Student Learner Professional activity Communicative competence Psychological barriers Professional skills Social environment*

Tinglovchilarning ijtimoiy-pedagogik faoliyatga moslashuvi (adaptatsiyasi) — bu murakkab jarayon bo'lib, u shaxsning yangi kasbiy muhitga, ijtimoiy rollarga va pedagogik vazifalarga ko'nikishini anglatadi. Bu jarayon nafaqat bilim olishni, balki ruhiy va ijtimoiy qayta qurilishni ham talab qiladi.

Quyida ushbu jarayonning asosiy jihatlari va bosqichlari keltirilgan:

1. Moslashuvning asosiy yo'nalishlari

Tinglovchi (talaba yoki qayta tayyorlov kursi qatnashchisi) bir vaqtning o'zida uchta yo'nalishda moslashishi kerak:

Professional moslashuv: Pedagogik mahoratni egallash, ta'lim metodlarini o'rganish va dars berish ko'nikmalarini shakllantirish.

Ijtimoiy-psixologik moslashuv: Jamoa (hamkasblar, rahbariyat) va o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatish, yangi ijtimoiy maqomga ko'nikish.

Didaktik moslashuv: O'quv jarayonining o'ziga xos xususiyatlariga, yangi axborot texnologiyalari va ta'lim standartlariga moslashish.

2. Moslashuv jarayonining bosqichlari

Moslashuv odatda to'rtta asosiy bosqichdan o'tadi:

Tanishish (Oriyentatsiya): Tinglovchi yangi muhit haqida dastlabki ma'lumotlarni oladi. Bu bosqichda ko'pincha hayajon va noaniqlik hissi ustuvor bo'ladi.

Moslashish (Internalizatsiya): Tinglovchi yangi talablarni qabul qila boshlaydi, o'z xulq-atvorini muhitga moslaydi.

Assimilyatsiya: Shaxs jamoaning to'laqonli a'zosiga aylanadi, pedagogik faoliyatdagi qiyinchiliklarni mustaqil hal qila boshlaydi.

Ijodiy faollik: Tinglovchi nafaqat tayyor qoliplar asosida ishlaydi, balki o'z ijodiy yondashuvlarini tatbiq eta boshlaydi.

3. Moslashuvdagi asosiy to'siqlar

Tinglovchilar faoliyatida ko'pincha quyidagi muammolar kuzatiladi:

Nazariya va amaliyot o'rtasidagi tafovut: Olingan bilimlarni real auditoriyada qo'llashdagi qiyinchiliklar.

Psixologik to'siq: Auditoriyadan qo'rqish yoki o'quvchilar bilan aloqa o'rnatishdagi qiyinchilik.

Vaqtning taqsimlanish qiyinchiligi: Pedagogik yuklama va hujjatlar bilan ishlashdagi charchoq.

Tinglovchilarning ijtimoiy-pedagogik faoliyatga muvaffaqiyatli moslashuvi ularning kelgusidagi kasbiy barqarorligini ta'minlaydi. Buning uchun ta'lim jarayonida refleksiya (o'z faoliyatini tahlil qilish) va treninglar o'tkazish muhim ahamiyatga ega.

1. Mafkuraviy madaniyatni rivojlantirishning texnologik modeli

Bu jarayon tizimli yondashuvni talab qiladi va quyidagi uchta asosiy blokdan iborat:

Intellectual blok: Tinglovchiga mafkuraviy tushunchalar, milliy g'oya asoslari va dunyodagi geopolitik o'zgarishlar haqida fundamental bilim berish.

Psixologik blok: Tinglovchida yot g'oyalarga nisbatan hissiy sovuqqonlik va o'z qadriyatlariga nisbatan ichki bog'liqlikni shakllantirish.

Amaliy blok: Olingan bilimlarni kundalik hayotda va ijtimoiy tarmoqlarda qo'llay olish, axborot xurujlarini mustaqil destruksiya (parchalash) qilish.

2. Axborot bilan ishlashda "Filtrlash" texnologiyasi

Tinglovchilarda mafkuraviy madaniyatni shakllantirishda eng muhim metodlardan biri bu "5 Qadam" metodidir. Ushbu texnologiya orqali har qanday mafkuraviy axborot tahlil qilinadi:

Manbani aniqlash: Bu xabarni kim tarqatmoqda va uning maqsadi nima?

Dalillarni tekshirish: Keltirilgan faktlar haqiqatga mosmi yoki kontekstdan yulib olinganmi?

Emotsional ta'sir: Xabar insonda qo'rquv, nafrat yoki agressiya uyg'otishga qaratilganmi? (Agar shunday bo'lsa, bu manipulyatsiya belgisidir).

Yashirin mazmun: Matn ortida qanday siyosiy yoki mafkuraviy chaqiriq turibdi?

Xulosa chiqarish: Bu ma'lumot mening milliy va shaxsiy qadriyatlarimga mosmi?

3. Mashg'ulotlarni tashkil etish bo'yicha tavsiya

Tinglovchilar bilan ishlashda "Storiteyling" (Storytelling) texnologiyasidan foydalanish juda samarali. Bunda quruq nazariya emas, balki muayyan bir shaxsning mafkuraviy xatosi yoki zafari misolida voqea so'zlab beriladi. Bu tinglovchining qalbiga yaqinroq kirib boradi va "mafkuraviy ta'sir" kuchini oshiradi.

Xullas, ijtimoiy-pedagogik moslashuv — tinglovchining kasbiy muvaffaqiyati va shaxsiy barqarorligini ta'minlovchi poydevordir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Ibragimov X.I., Abdullayeva Sh.A. Pedagogika nazariyasi (darslik). – T.: "Fan va texnologiya", 2008.

2. G'oziyev E.G. Psixologiya (Yosh davrlari psixologiyasi). – T.: "O'qituvchi", 2010.

3. Yo'ldoshev J.G., Usmonov S.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish. – T.: "Fan va texnologiya", 2008.

4. Muslimov N.A. va boshqalar. Kasbiy ta'lim metodikasi. – T.: "Fan", 2013.

5. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – T.: O'zbekiston yozuvchilar uyushmasi adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2006.

6. Jabborova G.K. Pedagogik faoliyatga moslashishning psixologik xususiyatlari. – T., 2019.

7. Ismailova Z.K. Talabalarning kasbiy-pedagogik moslashuvi jarayonini boshqarish. Monografiya. – T.: "Fan va texnologiya", 2011.